

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

УЧЕБНА ПРОГРАМА

**ПО МАЙЧИН ТУРСКИ ЕЗИК ЗА VI КЛАС –
ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ИЗБИРАЕМА ПОДГОТОВКА**

СОФИЯ 2009 Г.

УЧЕБНА ПРОГРАМА

ПО МАЙЧИН ТУРСКИ ЕЗИК ЗА VI КЛАС – ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ИЗБИРАЕМА ПОДГОТОВКА

I. Общо представяне на учебната програма

Учебната програма по майчин турски език за шести клас (ЗИП) е съставена съгласно нормативните документи на МОН, свързани с изучаването на майчин език в Република България.

Образователно-възпитателният процес по майчин турски език в VI клас – ЗИП се реализира като езиково и литературно обучение. В този клас продължава процесът на овладяване на езикови и литературни знания, придобити до V клас, като същите се систематизират, обогатяват и надграждат. Включва се нова информация за научната сфера на общуване и научния стил, за сложно съчинено изречение, за романа като литературен вид, усъвършенстват се уменията на учениците за създаване на нови видове текстове. Взети са под внимание възрастовите особености на учениците и придобитите комуникативни умения и стратегии за учене от обучението по български език и литература и чужд език. Предвиденото в глава IV на учебната програма следва да се реализира чрез:

- изучаване на фолклорни творби, художествени произведения на турски автори, преводи на български и световноизвестни чужди автори, подходящи за възрастта на учениците;
- овладяване на лингвистични знания за съвременния турски книжовен език, които изграждат в съзнанието на ученика теоретичната основа и речевите механизми за овладяването на други езици в училище;
- формиране на комуникативно-речеви умения и компетентности.

II. Цели на образователно-възпитателния процес по майчин турски език за шести клас (ЗИП)

Чрез образователно-възпитателния процес по майчин турски език за шести клас (ЗИП) се цели:

- Усъвършенстване на учениковите умения за овладяване на майчиния език чрез формиране на основните комуникативно-речеви умения – слушане, говорене, четене и писане.
- Затвърдяване, разширяване и задълбочаване на знанията и уменията по майчин турски език, придобити в V клас и осъзнаване на някои прилики и разлики между майчиния, българския и изучавания чужд език, с цел осмисляне на езиковите явления в тези езици.
- Усъвършенстване уменията на учениците за възприемане, осмисляне и интерпретиране на текст, за самостоятелно четене на художествени и научно-популярни текстове и споделяне на мнения и оценка във връзка с прочетеното.
- Усъвършенстване уменията на учениците за създаване на съчинение-разсъждение (по научен и житейски проблем), умения за участие в диалог, за аргументиране, за резюмиране.
- Стимулиране интереса и желанието на учениците за общуване с книгата.
- Затвърждаване на чувството за толерантност към културните различия и приобщаване към общочовешките ценности.

Учебна програма по майчин турски език за VI клас - ЗИП

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание			
Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебно съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности	Между предметни връзки
С Л У Ш А Н Е	<p>Ученикът слуша и възприема информация от публицистични, научно-популярни и художествени текстове.</p> <p>Ученикът изразява твърдения, подбира доказателства, оформя отговор на научен въпрос.</p>	<p>Ученикът: – може да идентифицира вида на текста, да формулира темата и да проследява фабулата му.</p> <p>Ученикът: – може да ползва средствата на езика в съответствие със спецификата на съвременните средства за масова комуникация.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • асоциация <i>çağrışım</i> 	<p>На учениците се дава възможност да: – слушат публични изказвания на свои съученици по предварително зададен научен проблем. - съставят текстове от различни сфери на общуване. - ползват интернет.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – отговарят на въпроси от различни научни области, като се аргументират и правят изводи. – съставя различни по вид текстове в зависимост от комуникативната задача. – използват интернет за извличане на необходимата им научна информация от речници, енциклопедии.</p>	<p>Български език и литература</p> <p>История</p> <p>География</p> <p>ИКТ</p>

	Ученикът възприема информация от съвременните информационни средства.	Ученикът: – умее да анализира и синтезира информация от различни източници.		На учениците се дава възможност да: – анализират и синтезират информация от различни източници. – ползват интернет.	
Ч Е Т Е Н Е	Ученикът чете и възприема информация от публицистични, научно-популярни и художествени текстове на книжовен турски език и осъзнава основните принципи на общочовешката морална система. Ученикът чете и познава основни автори и произведения на турската литература, преводи на автори от българската и световната литература.	Ученикът: – осъзнава проявленията на личностни, национални и универсални човешки ценности чрез изучаваните литературни творби като отговорност, престъпление, наказание, любов и омраза, егоизъм. –осмисля диалога между различни културни модели. – активно усвоява основните социокултурни модели и отношения в съпоставителен план между етническа, родна и чужда идентичност и култура. Ученикът: – познава основни автори и произведения от турската литература. – може да назовава произведенията на автори от българската и световната литература, преведени на турски език.	<ul style="list-style-type: none"> • общност <i>toplum</i> • общочовешки ценности <i>insani değerler // tüm insanlığın ortak değerleri</i> • отговорност <i>sorumluluk</i> • престъпление <i>suç</i> • наказание <i>ceza</i> • любов <i>aşk</i> • омраза <i>kin</i> • егоизъм <i>bencillik</i> <ul style="list-style-type: none"> • антология 	На учениците се дава възможност да: – се запознават и коментират различните аспекти на общочовешките нравствени норми в изучаваните творби. – обсъждат и осмислят основни морално-естетически ценности в съпоставителен план. – коментират проблеми, свързани с отношението към моралните ценности и заемат собствена позиция. - съпоставят етническа, родна и чужда идентичност и култура. На учениците се дава възможност да: - четат основни автори и произведения на турската литература, преводи на автори от българската и световната литература. – се запознават с най-важните моменти от житейската и творческата биография на изучаваните автори. – сравняват различни по жанр	Български език и литература Чужд език Български език и

<p style="text-align: center;">Ч Е Т Е Н Е</p>	<p>Ученикът чете и анализира изучаваното художествено произведение.</p> <p>Ученикът познава основните принципи в жанровата система на литературата и разбира понятията: приказка, басня, гатанка, фолклорна песен, разказ, повед, роман, ода, елегия, лирическо стихотворение.</p> <p>Ученикът разбира значенията на понятия като метафора, метонимия,</p>	<p>– осмисля ролята на писателя в културната история на един народ. – може да изкаже свое становище по определен проблем от литературната творба.</p> <p>Ученикът: – усъвършенства уменията за анализ на изучаван художествен текст, като осмисля ролята на заглавието, мотото, темата, идеите, епохата, събитията и героите в произведението.</p> <p>Ученикът: – умее да се ориентира в жанровите характеристики на изучаваните творби.</p> <p>Ученикът: – може да открива в художествен текст различни изразни средства като метафора, алегория,</p>	<p><i>antoloji, seçki, güldeste</i> предговор <i>önsöz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • послеслов <i>sonsöz</i> <p>• символ <i>sembol</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • ирония 	<p>произведения на български и турски език. – коментират ролята на твореца и произведението му. – определят гледната точка на автора по определен проблем и я сравняват със своята гледна точка.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – правят анализ на художествен текст и да тълкуват заглавието на творбата, мотото, темата, идеята, епохата, събитията и героите в произведението. – коментират ролята на сюжета и фабулата в повествователни произведения. – разпознават различни видове стихова организация. - работят индивидуално, в малки и по-големи групи.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – разпознават и сравняват жанровите белези на изучаваните произведения. – съпоставят художествени текстове с различна композиция.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – анализират текст откъм употреба на езикови средства с преносна употреба.</p>	<p>литература</p> <p>Български език и литература</p>
---	--	---	---	--	--

<p>Ч Е Т Е Н Е</p>	<p>хипербола, символ, ирония и ги открива в изучаваните текстове.</p>	<p>градация, метонимия, хипербола. – може да осмисли значението на символа и иронията за художественото въздействие на текста. – може да открива фигури и тропи в неизучаван художествен текст.</p>	<p><i>ironi, istihza, ince alay</i></p>	<p>- откриват символа и иронията в неизучаван текст. – сравняват езика на преведено литературно произведение с оригиналния текст откъм използвани изразни художествени средства. – дешифрира използвани от автора художествени средства в неизучаван текст.</p>	
<p>Г О В О Р Е Н Е</p>	<p>Ученикът участва в публични изказвания, като изразява аргументирано мнение по темата.</p> <p>Ученикът спазва правоговорните норми на турския книжовен език.</p>	<p>Ученикът: – може да участва в дискусия по научен или житейски проблем. – умее да защитава определена теза, като построява логически изложението си. – може да състави план на изказването си. – умее да събира информация по темата от различни източници. — познава и спазва правилата за публично изказване.</p> <p>Ученикът: – владее интонацията на различните видове изречения и уместно я употребява в речта си. – осмисля правоговорните норми</p>	<p>• публично изказване <i>genel konuşma // halka açık konuşma</i></p> <p>• правоговорна норма <i>doğru konuşma kuralları, doğru</i></p>	<p>На учениците се дава възможност да: – проявяват толерантност към опонента и умение да отстояват собствена позиция. - редактират грешки, свързани с нарушаване на книжовно-езиковите норми. – коментират достойнствата и слабостите на устни текстове на съучениците си, като работят индивидуално, в малки и големи групи. – съставят план и подбират необходимата им информация. – аргументират твърденията си. – ползват интернет. – спазват установените правила при публично изказване.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – сравняват варианти на публично изказване по научен или житейски проблем по отношение на спазване на правоговорните норми.</p>	<p>Български език и литература</p>

		на езика и използват подходящи граматически структури, които не пречат на разбирането. –подбира различни езикови средства в зависимост от ситуацията на общуване, като се придържа към книжовния изговор в турски език.	<i>telaffuz kuralları</i>	- анализират устни изказвания на свои съученици. – правят подбор на езикови средства в зависимост от комуникативната цел. - общуват на книжовен турски език.	
П И С А Н Е	Ученикът познава и осмисля функционирането на текста в различните социокултурни сфери.	Ученикът: – осмисля функционирането на текста в различните социокултурни сфери – институционална, гражданска, медийна, научна, естетическа, стопанска и битова.	• социокултурни сфери на общуване <i>sosyokültürel iletişim alanları</i>	На учениците се дава възможност да: – сравняват и анализират текстове от различни социокултурни сфери на общуване. – описват социокултурната сфера, за която е подходящ даден текст.	
	Ученикът владее функционални стилове на турския книжовен език.	Ученикът: – може да възприема и да създава текстове на разговорен, научен, административно-делови, художествен и публицистичен стил. – осмисля стиловата норма. – умее да редактира стилови грешки.	• стил <i>tarz, stil // üslup</i> • стилистична норма <i>üslup normları</i> • стилистична грешка <i>anlatım hataları // üslup hatası</i>	На учениците трябва да се даде възможност да: – създават текстове в различните стилове. - се изразяват точно, ясно и стегнато, като спазват книжовните норми на турския език. – откриват и обясняват стилови грешки в различни текстове. – сравняват стилово маркирани езикови средства в други езици, които изучават.	Български език и литература
	Ученикът съставя и пише сложни изречения в текстове от различни стилове.	Ученикът: – може да използва сложни изречения в разговорен, научен, административно-делови, художествен и публицистичен		На учениците се дава възможност да: – коментират употребата различните видове изречения в различни по стил текстове.	Български език и литература

**П
И
С
А
Н
Е**

	<p>Ученикът използва уместно изучените части на речта в текстове от различни стилове.</p> <p>Ученикът владее основните закони на турската фонетична система.</p> <p>Ученикът овладява думата като лексикално средство в текстове от различни стилове.</p>	<p>стил. - познава структурата и особеностите, владее пунктуацията на сложното изречение; уместно го употребява в собствени текстове.</p> <p>Ученикът: – може да използва уместно изучените изменяеми и неизменяеми части на речта в текстове от различни стилове.</p> <p>Ученикът: – осъзнава изискванията на законите за: хармония на гласните, хармония на гласните със съгласните, хармония на съгласните в турски език. – разпознава всички изключения на закона за вокалната хармония. – умее да прави фонетичен анализ.</p> <p>Ученикът: – умее да разграничава видовете думи според лексикалното им значение в текстове от различни стилове. – може да използва синонимен, тълковен и фразеологичен речник.</p>		<p>– работят с различни текстове от списания, вестници, книги. – редактират пунктуационни грешки, допуснати при употреба на сложни изречения в собствени текстове.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – съставят текстове със ситуационно уместно употребени изменяеми и неизменяеми части на речта в различните стилове. – редактират свои и чужди текстове и коментират грешки при употребата на изменяеми и неизменяеми части на речта.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – анализират и коментират отклонения от фонетичните закони. - редактират текстове с думи, в които не са спазени изискванията на основните закони на турската фонетична система. - работят по модели за фонетичен анализ.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – съпоставят и коментират синонимни варианти в един и същи текст. – редактират текстове от различни стилове. – използват синонимен, тълковен и</p>	<p>Чужд език</p> <p>Български език и литература</p>
--	---	--	--	---	---

	<p>Ученикът разграничава основните разновидности на турския език.</p> <p>Ученикът владее нормите на съвременния турски език и редактира отклоненията от тях.</p> <p>Ученикът владее структурата на различните видове преразкази, създава отговор на научен, литературен и житейски въпрос, пише съчинение на свободна тема.</p>	<p>Ученикът: – умее да разграничава книжовен език и диалекти. – разпознава териториалните и социалните диалекти. – умее да преодолява диалектните отклонения в собствената си реч.</p> <p>Ученикът: – познава и използва правописните и пунктуационните норми на езика. – открива и редактира правописни и пунктуационни грешки.</p> <p>Ученикът: – умее да пише сбит, подробен и трансформиращ преразказ. – умее да пише съчинение по определена научна, литературна или житейска тема. – умее да построява логически изложението си, подбира езикови средства според ситуацията на общуване и го оформя правописно, пунктуационно и графично.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • турски книжовен език <i>edebi Türk dili</i> • диалект <i>diyalekt, lehçe</i> • териториален диалект <i>bölgesel diyalekt, bölgesel lehçe</i> • правописна норма <i>yazım (imla) kuralları</i> • пунктуационна норма <i>imla kuralları // noktalama kuralları</i> 	<p>фразеологичен речник.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – работят в екип като оценяват диалекта на родния си край. – изследват лексиката на различни териториални и социални диалекти. – редактират и коментират текстове с диалектни отклонения от книжовния език.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – илюстрират с примери от речевата си практика отклонения от нормите на книжовния турски език. – редактират с оглед на правилната пунктуация. – открояват основни прилики и разлики между книжовната норма на български и турски език.</p> <p>На учениците се дава възможност да: - пишат сбит, подробен и трансформиращ преразказ. - пишат съчинение по определена научна, литературна или житейска тема. – правят план на съдържанието на свой и на чужд текст. – построяват логически изложението си.</p>	<p>Български език и литература</p>
--	---	--	--	--	------------------------------------

П И С А Н Е	<p>Ученикът създава съчинение интерпретация.</p> <p>Ученикът създава собствен текст, като използва основните жанрови характеристики на статията.</p> <p>Ученикът създава собствен текст, като използва основните жанрови характеристики на есето.</p>	<p>Ученикът: – може да преразказва текст по различни начини. – може да създава текстове, предназначени за вестници и списания.</p> <p>Ученикът: – може да създава съчинение интерпретация – отговор на въпрос, статия и есе – умее да определя теза, подтези, аргумент, изводи.</p> <p>Ученикът: – познава структурата и композицията на ученическото есе (теза, аргументативна част, обобщение). – построява логически изложението си и го оформя в съответствие с изискванията за правопис, пунктуация, графично оформяне.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • интерпретация <i>yorum, yorumlama, tefsir etme</i> • съчинение интерпретация <i>yorum yazisi</i> 	<p>– редактират изложението си.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – пишат съчинение интерпретация върху литературен текст; – анализират структурните и езиковите особености на съчинения интерпретации. – редактират допуснатите грешки.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – изработват план на изложението. – определят тезата. – конкретизират подтезите. – прилагат аргументи за защита на подтезите. – правят изводи.</p> <p>На учениците се дава възможност да: – заявяват и защитават лична позиция, проявяват оригиналност. – анализират и редактират ученическо есе.</p>	<p>Български език и литература</p>
--	---	---	---	---	------------------------------------

V. Общи и специфични методи и форми за оценяване постиженията на ученика

Оценяването на ученика по майчин турски език в VI клас (ЗИП) се осъществява съгласно изискванията на нормативните документи на МОН, свързани със системата на оценяване. То има за цел установяване на постигнатите резултати по учебния предмет по време на учебната година и поставяне на текущи, срочни и годишни оценки.

Необходимо е формите за оценяване да бъдат разнообразни и да оценяват постиженията на ученика при различни дейности като работа в учебния час (индивидуално, в група, с целия клас), изпълнение на домашна работа и поставена задача, разработване на проекти и др.

В началото на годината се установява входното, а в края на годината изходното равнище на знанията и уменията на учениците.

Важно място при оценяване на постигнатите резултати следва да заемат функционалните проверки, които визират комуникативната компетентност на учениците.

Очакваните резултати от обучението по майчин турски език в VI клас (ЗИП), описани в учебната програма се установяват чрез: беседа, наблюдение, задачи за създаване на кратки текстове в устна и писмена форма, задачи за четене на глас, четене по роли, подборно четене, задачи за анализ на художествено произведение, задачи за съставяне на план на свой и чужд текст, тестови задачи и др.

Оценките трябва да бъдат добре обосновани и да мотивират учениците за по-добри следващи резултати. Важно е учебните комплекти да съдържат задачи за проверка и самооценка на постиженията и примерни варианти на тестове, разработени от авторските колективи.

VI. Методически указания за прилагане на учебната програма в обучението

Обучението по майчин език в VI клас надгражда и доразвива постигнатото в обучението по учебния предмет до момента и води към по-нататъшно изграждане и усъвършенстване на знанията и уменията на учениците.

Усвояването на **езиковия материал** се осъществява в съответствие с комуникативните потребности в конкретните ситуации на общуване.

Езиковите знания за:

- научна сфера на общуване и научен стил;
- безглаголни и безподложни изречения;
- видовете сложни съчинени изречения;
- хармонията на гласните и съгласните в турски език;
- особеностите на турския изафет при съществителните и прилагателните имена;
- притежателни местоимения, образувани от лични местоимения с наставката *-ki*;
- спецификата на личното местоимение *kendi*;
- разликата между показателните местоимения *bu, şu, o* от прилагателните *bu, şu, o* .
- наставката *ki* в притежателните местоимения;
- разликата между следлога *ile* и съюза *ile*
- разликата между съюза *de* и падежното окончание *de*; между съюза *ki* и наставката за притежание *ki*;
- службата на наречието в изречението като допълващо значението на глаголите, на други наречия и на прилагателните имена;
- видовете глаголи според строежа и значението им;
- минало неопределено време;
- спецификата на залога в турски език;
- сложно съчинено изречение

се усвояват в практически план.

Целите на обучението по майчин език налагат да се използват учебни задачи, които имат висока познавателна стойност, способстват за откриване на езикови правила и осмисляне на изученото, развиват логическото мислене и насърчават прилагането на творчество и въображение от учениците. Езиковите теми се въвеждат чрез постепенно надграждане, разширяване и задълбочаване на изучения материал. Подходящо е на учениците да се възлагат самостоятелни задачи във връзка с изучаваните теми и в съответствие с индивидуалните им интереси като търсене, подборане и представяне на материали по темата от интернет, списания, вестници; сравняване на текстове от книжовния турски език и диалекта, който се ползва от местното население и се обърне внимание на важни структурни и функционални различия.

При подбора на учебните задачи е необходимо да се вземат предвид приликите и разликите между майчиния език на учениците и другите изучавани езици, за да им се даде възможност да се възползват от положителния пренос на знания и умения в областите на сходство и да се неутрализира отрицателният пренос при различия между езиковите системи.

Художествените текстове, предназначени за възприемане и осмисляне, са жанрово разнообразни, занимателни, с познавателна стойност, която съответства на интересите и възможностите на шестокласниците и носят послания, близки до тяхната душевност.

Литературните знания за възприемане и осмисляне на художествен текст се овладяват посредством изучаване на познатите на учениците разказ, стихотворение, анекдот, разказ, басня, легенда. В шести клас учениците имат възможност да се запознаят с литературна приказка, роман и романизирана автобиография. За тези видове се поднася и кратка теоретична информация.

Възприемането и осмислянето на художествения текст се осъществява по време на беседата посредством подборно и изразително четене, подборен преразказ, портретна, косвена и речева характеристика на героите, характеристика на героите въз основа на техните постъпки и действия, драматизация. На практическа основа се изграждат начални представи за сюжет, метафора, алегория, градация и реторичен въпрос.

Учебните часове за **развитие на устната и писмената реч** дават възможност за работа върху видовете съчинения и преразкази, усвоени в предходните класове, както и за създаване на конкретен тип ученически текст. Учениците участват пълноценно в диалог; пишат подборен и сбит преразказ; съставят план на свой и чужд текст; пишат съобщение, обява, съчинение разсъждение по научен или житейски проблем.

Създаването на собствен текст от учениците в учебния час или в домашни условия, задължително трябва да бъде последвано от проверката му. Рецензията на учителя е мотивираща и отчита пропуски както в съдържанието, така и правописни, пунктуационни и лексикални неточности.

За реализиране целите на учебната програма се прилагат различни методи и похвати, в зависимост от конкретните условия на обучение и индивидуалните интереси на обучаваните.